

THOMAS GLICK

Professor d'Història Medieval de la Universitat de Boston

Stefania Gozzer

«ES DIU QUE EL TRIBUNAL DE LES AIGÜES ÉS LA GRANDESA DE VALÈNCIA, SENSE CAP CONSCIÈNCIA QUE DESAPAREIXERÀ AMB L'HORTA»

Era la dècada dels cinquanta i el nord-americà Thomas Glick i els seus pares recorrien amb cotxe el trajecte que va de Saragossa a Madrid. Els paisatges de Castella, que tant han inspirat personatges de la talla d'Azorín i Antonio Machado, van sorprendre profundament el jove de quinze anys, despertaren el seu interès per aquell país llunyà, al qual tornaria una vegada i una altra a la cerca d'estudi i coneixement. Avui, Glick és professor d'Història Medieval en la Universitat de Boston i acaba de ser nomenat doctor *honoris causa* per la Universitat de València.

Glick fa més de quaranta anys que ve a Espanya per realitzar investigacions sobre la recepció de les idees científiques, principalment el darwinisme, la psicoanàlisi i la teoria de la relativitat. En els últims anys, ha dedicat la seua atenció a l'estudi de la història de la tecnologia a València, sobretot la dels regadius, i ha esdevingut un incansable defensor de l'horta valenciana. És membre de prestigioses institucions, com la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona i la Societat Espanyola d'Història de la Ciència, entre altres. La seua labor com a hispanista ha estat reconeguda amb guardons com el premi internacional Geocrítica 2004, el premi crítica Serra d'Or d'investigació del 1987 i la medalla acadèmica de la Societat Mexicana d'Història de la Ciència.

Entre l'atragament dels compromisos i assajos per a la cerimònia d'investidura com a doctor *honoris causa*, el professor Glick aconsegueix trobar temps per respondre unes preguntes a MÈTODE. Assegut amb la seua dona i un amic a la terrassa d'un bar, el professor compleix amb la seua promesa de portar un barret estil *cowboy* per poder ser reconegut amb facilitat. «Ja ningú no en porta, de barret», lamenta, i és que Glick, com tot historiador, no pot evitar sentir una certa nostàlgia pel passat.

Què significa per a vostè la distinció que ha rebut avui en la Universitat de València?

Trobe que la meua carrera ha estat distingida per haver estat associat a aquesta universitat per més de cinquanta anys. És poc comú establir una relació amb una universitat aliena a la teua durant tant de temps. És per això que per a mi és un honor extraordinari. Un *honoris causa* en una universitat amb què no tens connexió no té sentit. Com que em jubilaré d'ací a poc, és un final de carrera magnífic. Em fa la sensació que he fet alguna cosa d'importància.

Com és la vida d'un historiador?

És com si em pagaren per practicar el meu *hobby*. A més, he tingut la sort d'haver connectat amb un grup de col·legues en aquesta universitat. Les invitacions constants a congressos i altres esdeveniments ens van obligar a comprar una casa ací, perquè no podíem gastar tant en hotels. Així doncs, en vam aconseguir una en un poble anomenat Gorga, prop de Cocentaina.

Moltes persones acaben la carrera d'història convençudes que només tenen possibilitat en l'ensenyança. Al començament, li va ser molt difícil aconseguir el finançament per als seus projectes?

No, era fàcil. No trobe que ho siga ara, però ho era llavors. Quan vaig tornar de Barcelona als Estats Units, el govern pagava a alumnes per estudiar llengües no corrents sense exigir-los res. A mi em van pagar durant dos anys. Després, em van donar una altra beca per venir ací a realitzar les meues investigacions. Això era enmig d'una expansió dels sistemes universitaris als Estats Units. Es creaven nous llocs constantment. Això va acabar al voltant de l'any 72 o 73. Les universitats estaven en fase d'expansió. Hi havia diners. Recorde

que en la Universitat de Texas, la meua primera ocupació en l'Institut d'Estudis Llatinoamericans, el director un dia va baixar les escales cridant: «Hi ha algú que necessita diners?»

Quant a València, en l'última entrevista que va concedir a MÈTODE, li va donar quinze anys de vida a l'horta. Ja n'han passat set. La situació ha millorat?

Això ho pots verificar amb els teus propis ulls. És horrible el que està succeint. No hi ha cap consciència en el públic en general que les hortes periurbanes són molt rares. A Damasc, l'horta pràcticament és morta, a Palerm hi havia una horta que ja no existeix. Per a mi és com presenciar l'extinció d'una espècie; en aquest cas, aquesta espècie és un tipus d'assentament humà històricament molt important, i és una llàstima que no s'haja preservat ni un sector com a Recinte Històric Nacional, per exemple.

Les raons per a conservar-la són més aviat de caràcter històric?

Les sèquies tradicionals han estat demonitzades com a deficientes: malbaraten aigua, etc. Però ací succeeix una cosa molt curiosa, la idea dominant ara entre els agrònoms és que s'han d'eliminar les sèquies superficials, entubar l'aigua i fer reg de goteig. Ací hi ha dos problemes. El primer és que això interfereix en la recàrrega natural de recursos aquífers, que es fa gràcies a la filtració d'aigua en aquests camps de reg. El segon, es relaciona amb l'evapotranspiració. L'aigua s'evapora, la qual cosa permet la pluja; i el científic Millán Millán ha demostrat que en aquestes últimes dècades, de seguida que s'abandonen les superfícies amb regadius funcionals per l'expansió de la ciutat o la dessecació de terres marginals, el resultat és menys pluja. Això és contraproductiu. Si es prossegueix amb l'entubament, la pluja serà encara menor i caurà en llocs diferents d'aquells en què queia anteriorment. És un desastre. Potser és massa tard per a l'horta. A la ribera del Xúquer començaran l'entubament sense cap seguretat que la producció tindrà un increment, i a un gran cost. Mantenir les sèquies tradicionals, en canvi, no representa un cost. Qui guanya amb això?

Per què ho fan, llavors?

Perquè és moda. Tenen la idea que el goteig és més eficient, i pot ser així, depenent de com es definesca. Tal vegada en el cas d'una planta d'aigua, però amb menys pluja i menys recarrega? No té cap solta.

En quin moment l'horta va deixar de ser part de la vida dels valencians?

Això és complicat i interessant, i, en part, no és un problema exclusivament valencià. Les persones que viuen en ciutats mostren un gran desconeixement del món agrari. La peculiaritat del cas de les hortes periurbanes és que, com que no estan allunyades de la ciutat, hauria estat prou simple ensenyar als nens quin és el valor de l'horta. L'horta de Campanar, que va ser destruïda fa uns anys, quan era en peu es trobava molt prop de la ciutat, s'hi podia passejar amb la intenció d'informar, sobretot, els joves en edat escolar i així reconfigurar la consciència de l'horta. La pregunta és per què els dirigents, els alcaldes i regidors, i la mateixa gent que promovia la restauració de la Llotja, per exemple, no es van adonar que l'horta també és un artefacte cultural, un ambient construït que era la base de la riquesa de la València medieval. Això no ho entenc. En algun moment, quan creix la ciutat, es torna impossible pagar la pujada del valor de l'habitatge. És un procés quasi natural, calia intervenir-hi, però això no va passar perquè els diners fàcils són una temptació. El que feia falta era un pla verd que tinguera en compte aquests espais. S'hauria pogut, d'una manera organitzada i deliberada, salvar una part substancial de l'horta medieval. En general, no afavoresc el manteniment del reg tradicional perquè siga històric sinó perquè funciona i perquè és més econòmic que no l'alternativa

que es proposa. L'entubament és una empresa perillosa i una despesa inútil.

Quant al Tribunal de les Aigües, que l'any passat va ser declarat Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat...

Sempre es parla del Tribunal de les Aigües. Es diu que és la grandesa de València, sense cap consciència que el Tribunal desapareixerà amb l'horta. Simplement, hi ha massa diners implicats en l'expansió de la ciutat. Sense cap intervenció estatal, el Tribunal també deixarà de funcionar.

La recepció de la teoria de Darwin en un determinat país és un tema que sempre recorre les seues investigacions. De fet, la Universitat de València acaba de reeditar el seu llibre *Darwin en España* (PUV, 2010). De tots els aspectes d'aquesta matèria que hi ha tractat, quin és el que més li va impactar?

«S'HA DEMOSTRAT QUE EN AQUESTES ÚLTIMES DÈCADES, DE SEGUIDA QUE S'ABANDONEN LES SUPERFÍCIES AMB REGADIUS FUNCIONALS PER L'EXPANSIÓ DE LA CIUTAT O LA DESSECACIÓ DE TERRES MARGINALS, EL RESULTAT ÉS MENYS PLUJA»

El rector de la Universitat de València, Esteban Morcillo, amb Thomas Glick durant l'acte d'investidura com a doctor *honoris causa*.

El que més es destaca és que a Espanya l'escissió entre darwinistes i antidarwinistes era total, amb catòlics a un costat i anticatòlics a l'altre, amb molt poca matisació. Hi havia unes poques persones catòliques (naturalistes creients i fins i tot capellans) que entenien que, si més no, la microevolució era veritat; però n'eren molt poques. En canvi, a Uruguai, el catolicisme era més dèbil com a institució. Hi havia molts immigrants anglesos, tots darwinistes, a pesar de ser creients, perquè a Anglaterra no hi havia una contradicció absoluta entre ser creient i darwinista. Per tant, el debat era molt més ampli que a Espanya. A Espanya era un diàleg de sords. Cada costat no sentia i no volia sentir el que deia l'altre. És molt interessant perquè hi va haver una sèrie de debats, sempre amb les mateixes persones: catòlics contra anticatòlics. Sempre els mateixos tipus de gent amb els mateixos resultats. Llavors, per què tenir aquests debats quan es coneix per endavant què dirà cada individu? Deu ser una mena de ritua per a enfortir les seues

tropes, un valor purament ideològic, sense cap contingut científic. Era simplement, per als darwinistes, una arma per a batre's amb els seus enemics catòlics.

L'origen de les espècies va ser traduït per primera vegada a l'espanyol ací a Espanya. Quin grau d'influència va tenir la recepció de la teoria de l'evolució a Espanya en la forma en què es va rebre a Amèrica Llatina?

La polèmica darwinista va aparèixer en tots els països llatinoamericans (a excepció de Paraguai), però no al mateix temps. A Brasil hi havia una relació clara entre republicanisme i darwinisme, i aquelles persones no eren del tot atees. L'adaptació del darwinisme es veia més com un senyal de progrés. Aquest element no va aparèixer a Espanya. Paraguai és interessant perquè allí no hi havia aquest debat. En les eleccions d'inicis del segle xx els candidats en renegaven: «Per què no es parlava de Darwin ací? Som tan primitius!» El debat va sorgir més recentment. En els països amb grans poblacions indígenes (Mèxic, Brasil, Colòmbia, Perú...), en canvi, hi havia persones més o menys darwinianes que pensaven que del mestissatge en resultava la degeneració dels blancs. D'altra banda, gent com José Vasconcelos sostenia que els indis eren més evolucionats que no els blancs. Llavors, els indis van polaritzar el diàleg darwinista. Calia definir què vol dir el darwinisme respecte al mestissatge, i hi havia tota una gamma de contestacions.

L'any passat, el Vaticà va declarar que la teoria de l'evolució no era incompatible amb les seues creences...

Sí, per fi!

I que mai no l'havia condemnada.

He escrit un llibre sobre això: *Seis catòlics evolucionistas* (BAC, 2010), que acaba d'eixir. En general, amb unes excepcions no gaire importants, el Vaticà no va declarar el darwinisme una heretgia perquè li feia por que es repetira un cas com el de Galileu. En l'antidarwinisme catòlic es repetia un procés en moltes ciutats en què el bisbe condemnava el darwinisme i declarava que els fidels havien d'entregar els seus llibres darwinistes. Això creava la impressió que hi havia una política de l'Església, però la política no era del Vaticà, sinó de bisbes locals. No vull excusar aquella gent, però, com a fenomen, no s'atrevien a posar Darwin en la llista de llibres prohibits. No obstant això, en els llibres de text dels seminaris i en la formació dels capellans, eren pragmàticament antidarwinistes. Però, majoritàriament, els cardenals no volien arriscar la reputació de l'Església. ☺

Stefania Gozzer. Estudiant de Periodisme de la Universitat de València.